

DE REFORMATIE

WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

DIE OWE JEUGD VERNIEUWT ALS EENS ARENDS PSALM 103:5

Onder redactie van Prof. Dr V. Hepp, Dr K. Schilder, Dr C. Tazelaar en Prof. Dr J. Waterink

Medewerkers: Dr H. A. van Andel, Solo; Dr R. E. van Arkel, Utrecht; Dr Henry Beets, Grand Rapids; Dr C. Bouma, Zwolle; Dr K. Fehrmann, Vriesland; Prof. Dr F. W. Grosheide, Amsterdam; Prof. Dr T. Hoekstra, Kampen; Dr G. Keizer, De Steeg; Dr B. A. Knoppers, Amsterdam; Dr J. G. Kunst, Arnhem; Dr C. Landboom, Amsterdam; Dr S. O. Los, 's-Gravenhage; Dr J. W. Marinelstein, Amsterdam; Dr F. C. Meijer, Rotterdam; G. Meima, Groningen; Dr D. Postma, Burgersdorp (Zuid-Afrika); Dr J. C. Rullmann, Utrecht; J. Strikwerda, Dokkum; Dr J. Thijss, Zwolle; Dr J. Veldkamp, Hilversum; E. Visser, Arnhem; Prof. Dr D. H. Th. Vollenhoven, Amsterdam; Dr J. de Vries, Tilburg; Dr J. D. Wielinga, Franeker; Mr J. A. de Wilde, 's-Gravenhage.

Adres der Redactie
Prof. Dr V. HEPP, Van Breestraat 14, Amsterdam.

Drukkers-uitgevers:
OOSTERBAAN & LE COINTRE, Goes.
Tel. No. 58 — Postrekening No. 36000.

Abonnement: f1.25 per drie maanden bij vooruitbetaling.
Voor 't Buitenland f7.50 en voor Ned.-Indië f6.— per jaar.
Advertentie: 25 ct. p. regel. — Losse nummers f0.15.

[NIOUD: Het tegenwoordig Modernisme en de Christus, IV. — (1) de Schrift: Gebod en verhooring. (Luc. 23:49, 50). — Kerkelijk Leven: Eenige bezwaren tegen Prof. Visschers "Paradijsprobleem". XI. — Lit. en Kunst: Hendrik Ibsen. — (2) het Pol. en Soc. Leven: Staat en Maatschappij. II. — Opvoeding en Onderwijs: De Gesmaatschap en haar gesaren. II. — Perschoonw. enz.

HET TEGENWOORDIG MODERNISME EN DE CHRISTUS.

IV.

In deze artikelen wordt de vraag behandeld, of het modernisme dichterbij gekomen is bij de orthodoxie. Dit wordt onderzocht aan de Christusbeschouwingen der tegenwoordige modernisten.

Geboden is, dat voorzover zij aan de historiciteit van Jezus vasthouden, zij principieel op de oud-modernisten blijven staan, maar Jezus volgens hen (Windisch, Binnert) niet meer was dan een prediker. Zij maken tusschen Jezus en Christus onderscheid: de Christus of Christusgeest was in Jezus. Maar de Christusgeest was volgens Windisch ook in alle profetische figuren en volgens Van Mourik Broekman is Christus het inwendig licht, het geweten, het goddeloos en zedelijk besef der menscheit.

Roessingh sprak van „de verlossende kracht van de persoonlijkheid van Jezus Christus". Maar hij bedoelde daarmee het Christusbeeld des N. T., waarvan hij zeide: niets waarborgt dat aan dit beeld een historische werkelijkheid beantwoordt. Al geloofde hij voor zichzelf, dat Jezus heeft bestaan, het deed volgens hem niets ter zake. De verlossing gaat uit van de Christusfiguur, door de oude christenen getekend, dus van een idee, figuur, tegen het geloof der Chr. kerk in. Daarnaast stelde Roessingh „den kosmischen Christus", die zich openbaart in den geest van het Christendom en in verschillende persoonlijkheden is vleesch geworden. Deze Christus is een levende reële macht Gods in de gemeente, is het Woord Gods, God in deze wereld. Zoodat met dezen Christus menscheit religie wordt bedoeld en deze vergoddelijkt wordt.

Tot dusver kwamen in deze artikelen zulke modernisten ter sprake, die er aan vasthouden, dat Jezus heeft geleefd. Thans willen we nagaan, welke Christusbeschouwingen gehuldigd worden in radicale kringen, in de kringen van hen, die de historiciteit van Jezus met meer of minder beslistheid ontkennen.

Op de eerste vergadering der Studiefclub van moderne theologen had Roessingh den wensch uitgesproken, dat door predikanten, door mannen van de praktijk, eens zou worden aangewezen, hoe een moderne Christologie bij de prediking in de gemeente gebruikt zou kunnen worden. Op de tweede samenkomst werd op deze vraag een antwoord gegeven in het referaat van den em.-pred. Zondervan over: „De beteekenis van een Christologie op kritisch standpunt voor de prediking in de gemeente".

Voor Zondervan kan in een moderne prediking geen plaats worden gegeven aan een historischen Jezus. Zoodat Jezus in het N. Testament geteekend wordt, heeft hij natuurlijk niet bestaan. „De dogmatische Christus van het N. T. is als historisch persoon op kritisch standpunt niet te handhaven." Maar het is op dat standpunt ook nog een vraagstuk of de Heilandsgestalte der evangeliën zich wel heeft vastgeknoot aan een historischen persoon en prediker. Zondervan ontkent niet, dat persoonlijkheden in het ontstaan van het Christendom aandeel hebben gehad; hij geeft zelfs de mogelijkheid toe, dat de stof der evangeliën zich om een of anderen historischen persoon heeft gegroepeerd; maar hij zegt, dat dan toch niet de minste zekerheid kan worden geschat, hoe groot de afstand is tusschen dezen historischen persoon

en het beeld, dat in de evangeliën voor ons ligt. Dat het dan toch onmogelijk is te zeggen hoe hij geweest is en wat hij gedaan heeft en of hij wel eens Jezus heeft geheelen.

De moderne prediking kan en moet dan ook niet prediking van een historischen Jezus zijn. Maar aan de Christusvoorstelling van het N. T. ligt ten grondslag „de Christus naar den geest" en deze moet door den vrijzinnigen prediker aan de gemeente worden voorgehouden. Deze „Christus naar den geest" wordt door Zondervan in zijn referaat ook met den naam Jezus genoemd.

Wat bedoelt hij met den „Christus naar den geest"?

Niet één enkel individu, niet één bepaalde persoon is deze Christus; maar een universeel, een algemeen wezen. „Wij kunnen het ons duidelijk maken", zegt Zondervan, „aan het voorbeeld van Adam, den eersten mensch. Deze is eigenlijk de mensch in algemeen zinn. De Mensch in allen, de Idee-mensch, die zich in de individuen belichaamt. Omdat men dit echter zoo niet vatten kon, heeft men hem als een historisch persoon aan de spits der menscheit gesteld. Evenals Adam is Jezus nu een universeel wezen en wel in onderscheiding van hem, den natuurlijke mensch, het hoofd der geestelijke, wedergeboren menscheit, waarom hij in het N. T. dan ook wel de tweede Adam wordt genoemd. Het voorbeeld van Adam heldert ons nu op, hoe het komt, dat ook hij als een historisch persoon kon worden gedacht en voorgesteld".

Volgens Zondervan is Jezus dus de geestelijke mensch in alle geestelijke menschen; de idee van den geestelijke mensch, die zich in alle afzonderlijke geestelijke menschen belichaamt.

Maar deze Jezus wordt door hem ook genoemd: „de Godmensch: de Uitgang van den Vader, nederdalende van boven; de menschwording Gods". Hem mogen dan ook in de prediking de namen gegeven worden: Heiland, Heer, Verlosser, Zoon van God. En hij zegt, dat deze Jezus is: „het Leven en de Openbaring Gods, de God in de wereld, die als bovenmenselijke persoonlijkheid deel heeft aan het bovenbewuste Leven Gods, ook waar hij in het menscheit zelfbewustzijn wordt opgenomen en mede zich verwezenlijkt".

Van dezen Jezus, dezen „Christus naar den geest", wordt nu volgens Zondervan in de evangeliën gesproken. Hij wordt er in voorgesteld als één enkele persoonlijkheid, die in een bepaalden tijd in de historie heeft geleefd en gewerkt, heeft geleden en is opgestaan. Maar dat is slechts een voorstelling. De geschiedenis van Jezus is een geschiedenis van velen en van alle tijden, een geschiedenis die zich telkens herhaalt. De beschrijving, die de evangeliën van Jezus' leven en sterven geven, moet symbolisch worden opgevat, moet verklaard worden als een zinnebeeldige voorstelling van iets, dat nog altoos geschiedt.

Het is er mee gelegen als met het sprookje. In het sprookje wordt hetgeen zich steeds herhaalt als één enkele gebeurtenis uit het verleden voorgesteld. Het begint met: „daar was eens". Dat gebeurt omdat in het sprookje de natuurmachten persoonlijk worden voorgesteld en personen kunnen alleen handelend optreden in de lijst van een bepaalde plaats en van een bepaalden tijd.

In de Kerstverhalen hebben we, zoo zegt Zondervan, „de voorstelling der geboorte van het jonge

leven, zooals het in de Christelijke gemeente een gestalte aanneemt". Ook de verhalen van Jezus' lijden en opstanding zijn voorstelling van een zich telkens herhalende geschiedenis. De symbolische prediking kan dan ook in den tegenwoordigen tijd spreken; ze zegt niet: Christus heeft geleden en is opgestaan; maar: hij sterft en staat op. Christus staat op en wel zoo, dat hij zich openbaart in nieuwe levensvormen en zich daarin een gestalte geeft, zooals de discipelen hem zagen „in een andere gedaante" en aanvankelijk, evenals wij soms, moeite hadden hem daarin te herkennen. Het lijden van Jezus is een tragedie, die nog gespeeld wordt met dezelfde vertolkers. De hogepriester en Pilatus, Petrus en Judas zijn in hun verhouding tot Jezus typen uit alle tijden, die wij nog herkennen, zooals wij wel van een Judas spreken. In het verlossingsdrama wordt het wereldgebeuren beschreven, met dat van het heden inbegrepen, als godmenscheit sterven en opstaan. En de kring der christelijke feestdagen, van Kerstmis tot Pinksteren, leert ons, „hoe het goddelijke leven een menscheit gedaante aanneemt, vervlochten in en onderworpen aan het aardse leven en lijden schijnbaar ondergaat, om op te staan met zijn glorie en zijn hemelschen triomf te vieren, totdat de Geest van boven weer nederdalende hemel en aarde vereenigt".

De „Christus naar den geest" is alzoo een personificatie van het geestelijke leven in de menscheit en als Zondervan dezen Christus beschrijft als „het Leven en de Openbaring Gods, God in de wereld", als hij van dezen Christus spreekt als van „den Godmensch, de menschwording Gods en Gods Zoon", dan is dat een vergoddelijking van het geestelijk-menscheit. Een prediking zooals Zondervan wil gebruikt wel orthodoxe termen, maar drukt er pantheïstische gedachten mee uit.

Nu zegt Zondervan, dat zulk een prediking ook het priesterschap van Jezus kan handhaven. Het oud-modernisme deed dat niet, het zag in Jezus niet meer dan een profet. Maar Zondervan spreekt met de orthodoxie van Jezus' priestertijl karakter en van zijn zoendood. Het zal echter duidelijk zijn, dat zijn bedoeling een geheel andere is. Hij zegt, dat het vooral drie waarheden zijn, welke ons de leer van den zoendood ontvouwt. Ten eerste: „dat geen rechtvaardiging mogelijk is zonder offer, als ondergang van den natuurlijke mensch en zijn opgang in den geestelijken, waarom dit offer in de historische beschrijving van Jezus' leven niet mocht ontbreken". Ten tweede: „dat in dit ons offer het ééne en groote wereldoffer wordt volbracht en zich herhaalt, hetgeen ons in Jezus representatief wordt voorgesteld". Ten derde: „dat wij niet uit ons zelf alleen dit offer kunnen brengen, maar het Christus is, die het in ons brengt, één geworden met ons, hetgeen zijn offer tot volle werkelijkheid maakt".

Hieruit blijkt, dat, als Zondervan van het offer van Christus spreekt, hij bedoelt een offer, dat ons offer is, dat wij brengen. Hij noemt het het offer van Christus, omdat hij het zoo beschouwt, dat het offer gebracht wordt door het geheel van het geestelijk leven der menscheit, waarom wij deel hebben. Christus brengt het „als het geheel, voor en in elk der leden". Dat offer bestaat hierin, dat wij onszelf als natuurlijke menschen ten offer brengen, dat onze natuurlijke mensch ondergaat en opgaat in den geestelijken mensch. Dit offer noemt hij den zoendood van Jezus; het kan,